

บทที่ ๕

บทสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเรื่องโอบปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการในการศึกษา คือ (๑) เพื่อศึกษาโอบปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับโอบปาติกะของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร และ (๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีของชาวผู้ไทกับพระพุทธศาสนา สรุปผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

๑) โอบปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า โอบปาติกะที่อยู่ภูมิหรือแดนของนรกและสวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีข้อความมากมาย ทั้งในด้านลักษณะและประเภท พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสถึงนรกและสวรรค์ทุกครั้ง ที่ทรงสรุปข้อสนทนาของพระองค์ เป็นการแสดงบทลงโทษปรามไม่ให้บุคคลทำความชั่ว และแสดงให้เห็นคุณค่าของการทำความดี และเมื่อประทับอยู่ในโอกาสอันควร ก็จะตรัสพรรณนาลักษณะของนรกและสวรรค์ไว้อย่างพิสดารเห็นเป็นจริงเป็นจังให้เห็นภาพของนรกและสวรรค์อย่างชัดเจน นรกและสวรรค์จึงเป็นเรื่องที่ไม่ใช่ปัญหาที่จะมาถกเถียงว่ามีจริงหรือไม่ ตั้งอยู่ที่ไหน แต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ทำอย่างไรจึงไม่ไปนรก ทำอย่างไรถึงจะได้ไปสวรรค์ และทำอย่างไรจึงจะทำให้ตัวเราเอง พ้นจากนรกได้ถาวร

๒) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับโอบปาติกะของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร พบว่า ชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ที่มีวิถีชีวิตและคติความเชื่อที่มีต่อโอบปาติกะหรือผีอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีความเชื่อว่าโอบปาติกะหรือผีนั้น ก็เป็นอยู่เหมือนกับมนุษย์เพียงแต่ว่า ตายไปแล้ว ไม่ได้มีชีวิตเหมือนมนุษย์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การที่จะสื่อสารกับโอบปาติกะหรือผีได้นั้น ผู้ติดต่อที่เรียกว่าหมอเหยาและเจ้าจ้ำก็จะเข้าใจในภาษาที่ใช้สื่อสารกัน ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วปฏิบัติตนตามคำแนะนำของหมอเหยาหรือเจ้าจ้ำคนนั้น ส่วนวิธีการติดต่อจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการยอมให้โอบปาติกะหรือผีเข้าถึงร่างกายของหมอเหยา แล้วบอกวัตถุประสงค์ของการทำพิธีว่า อยากจะรู้สิ่งใด อยากจะทำสิ่งใด และอยากจะทำให้โอบปาติกะหรือผีที่มาสิงอยู่นั้นช่วยเหลือตนอย่างไร ฉะนั้น การมาถึงในร่างของหมอเหยา ก็คือ การทรงเจ้าหรือทรงผีที่มีศักดิ์ชั้นสูงและชั้นกลางของชาวผู้ไทนั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไท แบ่งความสัมพันธ์ส่วนต่างๆ คือ บทบาทของเจ้าจ้ำในพิธีกรรม การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ บทบาทของเทียมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ ชาวผู้ไทกับพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปี ชาวผู้ไทกับการบะและชาวผู้ไทกับการคอบ โดยสรุปรายละเอียด กล่าวคือ บทบาทของเจ้าจ้ำในพิธีกรรม การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ในพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทนั้น เจ้าจ้ำจะมีบทบาทที่สำคัญมากในการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปี พิธีกรรมการบะและพิธีกรรมการคอบ ก็ตามหากขาดเจ้าจ้ำ แล้วจะไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับวิญญาณของผีบรรพบุรุษให้รู้เรื่องได้ บทบาทของเจ้าจ้ำสามารถแบ่งตามลักษณะของการประกอบพิธีกรรมได้ ๒ อย่างดังนี้คือ บทบาทในพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ประจำปีและบทบาทในพิธีกรรมการบะและการคอบ กล่าวคือ บทบาทในพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปีเจ้าจ้ำจะมีบทบาท เป็นส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม ๔ ประการ คือ (๑) เป็นประธานในพิธีกรรมการจัดเลี้ยง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการประกอบพิธีกรรม (๒) เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างผีบรรพบุรุษกับชาวผู้ไทในการประกอบพิธี (๓) เป็นตัวแทนของผีบรรพบุรุษในขณะประกอบพิธีกรรม (๔) เป็นผู้นำขบวนแห่ในพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปี บทบาทในพิธีกรรมการบะและการคอบ เจ้าจ้ำมีบทบาท ๒ ประการคือ มีบทบาทเป็นตัวแทนของเจ้าปู่ดลาในพิธีกรรมการบะและการคอบ และมีบทบาทในการเป็นสื่อกลางในการ ติดต่อระหว่างผีบรรพบุรุษกับชาวผู้ไทในการประกอบพิธี บทบาทของเทียมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทโดยปกติเทียมไม่มีบทบาทอะไรเป็นพิเศษ นอกเสียจากในเวลาที่ผีเจ้าปู่เข้าสู่ร่างแล้วเทียมจึงจะทำหน้าที่เป็นตัวเจ้าปู่และสามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้ชาวผู้ไทเห็นได้ ชาวผู้ไทกับประเพณีพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปี ชาวผู้ไทไม่ว่าจะเป็นเจ้าจ้ำ ผู้ช่วยเจ้าจ้ำฝ่ายชาย ผู้ช่วยเจ้าจ้ำฝ่ายหญิง ญาติเจ้าจ้ำ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและ ชาวผู้ไทเรณูนครโดยทั่วไป จะมีความสัมพันธ์กับประเพณีพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ประจำปีแทบทั้งสิ้น โดยแบ่งหน้าที่กันดำเนินการในชั้นวางแผนงานการประกอบพิธีกรรมและร่วมในชั้นดำเนินงานดังนี้คือ การบริจาคเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน การจัดเตรียมสถานที่ ประกอบพิธีกรรม การจัดหาและจัดเตรียมวัตถุดิบของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม กำหนดเวลาในการประกอบพิธีกรรม และร่วมประกอบพิธีกรรม

ชาวผู้ไทกับการบะ การบะเป็นพิธีกรรมการบนบานศาลกล่าวที่ชาวผู้ไท จะนำ รูปเทียนและดอกไม้โดยการจัดขัน ๕ หรือขัน ๘ พร้อมเหล้าขาวไปถวายเจ้าปู่ที่บ้านเจ้าจ้ำโดยเจ้าจ้ำจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นสื่อติดต่อกับเจ้าปู่เพื่อเจ้าปู่จะได้ปกป้องคุ้มครองให้ความช่วยเหลือผู้บะให้ได้รับความสำเร็จตามที่ผู้บะปรารถนา โดยผู้บะจะให้คำมั่นสัญญาว่า เมื่อเจ้าปู่ได้

ปกป้องคุ้มครองหรือให้ความช่วยเหลือผู้บะจนประสบความสำเร็จแล้วจะถวายการจัดเลี้ยงเจ้าปู่ด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามที่ผู้บะได้ตั้งใจไว้เป็นการตอบแทนเจ้าปู่ สำหรับการบะนี้ชาวผู้ไททุกคนสามารถไปประกอบพิธีกรรมได้ทุกวันโดยไม่จำกัดเวลา การบะที่ชาวผู้ไทได้ไปประกอบพิธีกรรมและได้รับความสำเร็จเสมอนั้นประกอบด้วยการบะ ๕ ประการคือ การบะเพื่อไปสงคราม การบะเพื่อไปเกณฑ์ทหาร การบะเพื่อเดินทางไกล การบะเพื่อไปสอบ และการบะเพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย อนึ่ง ชาวผู้ไทกับการคอบ การคอบเป็นพิธีกรรมการจัดเลี้ยงเพื่อแสดงความขอบคุณเจ้าปู่ภายหลังจากได้รับความสำเร็จจากการบะและพิธีกรรมการขอเป็นลูกหลานเจ้าปู่ การคอบเพื่อแสดงความขอบคุณเจ้าปู่ภายหลังจากได้รับความสำเร็จจากการบะเมื่อผู้บะได้รับความสำเร็จจากการบะแล้วผู้บะจะต้องรีบไปทำการคอบโดยการจัดขัน ๕ หรือขัน ๘ และนำวัตถุสิ่งของที่ได้ เคยให้กำนันสัญญาไว้กับเจ้าปู่ไปถวายเจ้าปู่ที่บ้านเจ้าจ้ำให้ครบถ้วน เจ้าจ้ำก็จะทำหน้าที่เป็นสื่อในการประกอบพิธีกรรมให้ การคอบเพื่อเป็นลูกหลานเจ้าปู่ ในกรณีมีบุคคลภายนอกมาแต่งงานกับลูกหลานของชาวผู้เรณูนครหรือบุคคลภายนอกที่มีความเลื่อมใสศรัทธาเจ้าปู่มีความประสงค์ จะเป็นลูกหลานเจ้าปู่ เพื่อให้เจ้าปู่ปกป้องคุ้มครองแล้ว ก็จะนำขัน ๕ หรือขัน ๘ พร้อมเหล้าขาว ๑ ขวด ไปทำการคอบกับเจ้าปู่ที่บ้านเจ้าจ้ำ โดยประกอบพิธีคล้ายคลึงกับการบะ เจ้าจ้ำจะเป็นผู้ ประกอบพิธีให้ เพื่อเป็นสื่อให้เจ้าปู่รับผู้ทำการคอบไว้เป็นลูกหลานต่อไป

๓) ความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเชื่อผีของชาวผู้ไทกับพระพุทธศาสนา พบว่า ชาวผู้ไทอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีของตนเป็นการเฉพาะ คือ การนับถือโอปปาติกะหรือผีมาแต่บรรพบุรุษเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว และปัจจุบันก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมในการให้ความสำคัญและความเคารพยำเกรงต่อโอปปาติกะหรือผีเหมือนดังในอดีต สืบเนื่องจากว่า ชาวผู้ไท มีคติความเชื่อว่า คนเราหากตายไปแล้วก็ต้องไปเป็นโอปปาติกะหรือผี ซึ่งมีอยู่ ๓ ระดับ คือ ผีชั้นสูง ได้แก่ ผีแถนหรือผีฟ้าและเจ้าปู่ดล ผีชั้นกลาง ได้แก่ ผีบรรพบุรุษตลอดจนเจ้าที่ต่างๆ และผีชั้นเลวหรือชั้นต่ำที่คอยก่อปัญหาให้มนุษย์เดือดร้อนต่างๆ เช่น ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ถูกรบกวนทางฝันคือฝันร้าย ทำงานไม่สะดวก สะดุดหรือย้ายบ่อยๆ เป็นต้น ซึ่งชาวผู้ไทเชื่อว่า มาจากโอปปาติกะหรือผีคอยกระทำให้เป็นไป อนึ่ง ผู้ที่สามารถติดต่อสื่อสารกับโอปปาติกะหรือผีได้นั้น ก็คือ หมอเหยา และเจ้าจ้ำ ซึ่งคอยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนชาวผู้ไทในด้านต่างๆ เช่น การพยากรณ์ทำนายโชคชะตาดีและร้าย การทำงาน การเสี่ยงโชค การเดินทางไกล การสอบถามเรื่องราวต่างๆ ที่ตนอยากรู้ เป็นต้น โดยมีหมอเหยาเป็นผู้สื่อสารและมีโอปปาติกะหรือผีเป็นผู้ให้ข้อมูลที่อยู่จะรู้นั้นๆ สิ่งเหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมชาวผู้ไทมาช้านานแล้ว ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การเลี้ยงผีตาแฮก การเลี้ยงเจ้าปู่ดล ซึ่งเป็นโอปปาติกะหรือผีที่มีศักดิ์ใหญ่ (มหศักดิ์) ตามความเชื่อชาวผู้ไท ที่จะทำ

ให้ตนและครอบครัวมีความสุข ทั้งนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมก็ควรมีขอบเขตที่จำกัดและชัดเจนว่า มากน้อยเพียงใด เพราะถ้าหากเชื่อโดยขาดปัญญาแล้ว ก็จะทำให้ขาดเหตุผลในการดำเนินชีวิตไปแล้ว เพราะว่า พระพุทธศาสนา สอนให้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ศรัทธาอย่างมีสติและปัญญา และรู้จักคุณค่าของบุคคลที่ทำไว้แล้วแก่ตนในกาลก่อน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ระดับบุคคล ควรทำความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดว่า ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้น เพียงสิ่งที่พิสูจน์ได้ยากยิ่งนักทางวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น บุคคล ผู้เข้ารับบริการจากหมอเหยาและเจ้าจ้ำ ควรศึกษาว่า ตนจะรับบริการด้านใดจากบุคคลเหล่านี้ เพราะเป็นการสื่อสารจากโอบปาติกะหรือผีมาสู่คน ด้วยวิธีการทรงเจ้า ซึ่งอาจจะทำนายผิดหรือถูกก็ได้ อาจจะรักษาโรคได้บางชนิดหรือรักษาไม่ได้เลยก็ได้ เพราะเป็นเรื่องของพลังจิต อำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ฉะนั้น จึงควรพิจารณาตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ควรเชื่อกรรมและการให้ผลของกรรม ตลอดจนบริบททางสังคมที่เราเกี่ยวข้องกับ เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้แสวงหาผลประโยชน์ในการอ้างอิงสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมาประกอบอาชีพ เช่น การทรงผีฟ้า การเชิญผีฟ้า การเสี่ยงทายโชคร้ายดีต่างๆ ควรมีสติรู้ทันต่อสิ่งเหล่านี้ เพราะอาจจะตกเป็นเครื่องมือเสียเงินเสียทองไปกับเรื่องเหล่านี้ได้ง่าย แต่ควรทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบ มีปัญญา

๒) ควรส่งเสริมให้ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลรักษารูปแบบประเพณีพิธีกรรมรำผีฟ้าดังกล่าวเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด และอธิบายให้สังคมได้รู้ว่า สิ่งเหล่านี้ เป็นความเชื่อและคตินิยมที่สืบๆ กันมาเท่านั้น จึงมีข้อจำกัดอยู่มาก ในเชิงวิชาการ แต่หากนำมาเป็นกรณีศึกษา (Case Study) ก็ไม่เสียหายอะไร แต่ก็ต้องมีผู้รู้คอยกำกับและแนะนำให้เป็นไปในทิศทางไม่เป็นโมหะวิธี หรือถูกอวิชชาครอบงำ เพราะหากทำเช่นนั้น พระพุทธศาสนา ก็จะกลายเป็นเรื่องมกมายสอนเรื่องโอบปาติกะหรือผีโดยขาดปัญญา แต่พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ โอบปาติกะหรือผีเป็นเพียงสิ่งภายนอกเป็นส่วนประกอบเท่านั้น ไม่ใช่สาระสำคัญของชีวิตเลย เพราะมนุษย์เราจะเชื่อเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ แต่จะต้องทำหรือลงมือปฏิบัติด้วย จึงจะประสบความสำเร็จ ไม่ใช่รอคอยให้สิ่งเหนือธรรมชาติคอยคลบบันดาลให้เป็นไป หรือคอยแต่อ่อนวอนให้สำเร็จโดยไม่ลงมือทำสิ่งใดเลย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมรำผีฟ้าของของชาวลัวะไทกับการรำผีฟ้าจังหวัดมุกดาหาร
- ๒) ศึกษาเปรียบเทียบลายแคนที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีในการรำผีฟ้าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวลัวะไทกับพื้นที่การรำผีฟ้าจังหวัดกาฬสินธุ์
- ๓) ศึกษาพฤติกรรมของหมอเหยาและเจ้าจ้ำที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวลัวะไท อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม
- ๔) ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของชาวลัวะไท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับความเชื่อและพิธีกรรมในการนับถือผีของชาวล้านนาในภาคเหนือของไทย